

**В. О. Клімутін**  
*студ. V курсу*  
*спеціальність «Правознавство»*  
*Науковий керівник: к.ю.н., доц. В. В. Валах*

## **ЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ У ВРЕГУЛЮВАННІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН**

Вплив правових принципів на регулювання цивільних правовідносин є дуже значним. Проте, навіть з приводу такої першочергової концепції як «принцип» існує велика кількість спорів. Вони виникають, так як неможливо представити цю категорію через призму єдиного наукового розуміння. Особливо цікавою є дискусія з приводу тлумачення принципу добросовісності. Таким чином, буде доцільним проаналізувати цей принцип, визначити його вплив на правовідносини та обґрунтувати ефективність його правової реалізації [1].

Для того, щоб дати вірне поняття категорії «добросовісність», потрібно дослідити різні точки зору, так як правова регламентація цього принципу є вельми неоднаковою [2]. Наприклад, у ст. 2 Цивільного уложення Швейцарії дається можливість керуватись «доброю совістю» під час укладення та виконання договору; в Уніфікованому торговельному кодексі США принцип добросовісності носить характер обов'язку, що адресується до поведінки учасників договору. Що стосується України, то цей принцип був закріплений у ч. 1 п. 6 ст. 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ). Проте, самого тлумачення цієї категорії ЦКУ не містить. При цьому, законодавець дуже часто звертається до поняття «добросовісність», зокрема у ч. 5 ст. 12, ст. 330, ст. 388, ст. 400 і так далі [3].

Таким чином, для того щоб найбільш вірно охарактеризувати принцип добросовісності, потрібно звернутись до сучасної юридичної науки. На думку І.Б.Новицького, сучасні концепції правового розуміння добросовісності можливо звести до двох груп: перша група вбачає у добросовісності мірило, яке потрібно використовувати для врегулювання стосунків між сторонами; друга група описує добросовісність як суб'єктивну характеристику особи. Таку ж думку має вчений Р.А.Майданик, який визначає добросовісність як оціночну категорію для дій осіб у правовідносинах, а також як поведінкову характеристику, яка властива суб'єктам права [2]. Відомий науковець В.І. Борисова, більш конкретно характеризує цей

принцип з точки зору вірності з виконання своїх зобов'язань та повагу до контрагентів за зобов'язаннями. О.В.Дзера вважає, що принцип добросовісності – це правовий конструкт, який передбачає недопущення зловживання правами за договором, що надає сторонам можливість контролювати виконання його умов та передбачає певний захист слабшої сторони від неправомірних дій домінуючої сторони [4, с. 169].

Враховуючи все вищесказане, буде доцільно визначити практичне значення принципу добросовісності. В першу чергу, даний конструкт може слугувати певним орієнтиром для поведінки учасників [2]. Тобто, цим принципом передбачається, що особи повинні діяти з всією обачністю та повагою до прав та інтересів один одного. Принцип добросовісності також визначає певну межу між добросовісними та недобросовісними діями. Якщо особа переходить цю межу, то вона повинна зазнати певних негативних наслідків. Окремо потрібно зазначити, що даний принцип може бути використаний за аналогією права (ч. 2 ст. 8 ЦКУ). Це також можна розглядати як позитивний момент, бо таким чином можливо подолати прогалини в праві.

Для того, щоб підкреслити важливість принципу добросовісності і визначити його ефективність, потрібно провести аналіз судової практики. Це також дасть можливість більш конкретно розглянути механізм впливу цього принципу на суспільні відносини. Потрібно звернути увагу на те, що на даний момент в Єдиному державному реєстрі судових рішень зареєстровано близько 10 000 рішень судів загальної юрисдикції (першої інстанції) по справам, в яких зазначається порушення принципів добросовісності, розумності та справедливості [1].

Загалом, судді визначають, що порушення принципу добросовісності відбувається через те, що в договорі передбачається істотний дисбаланс договірних прав та обов'язків на шкоду споживача (що відповідає аналогічному положенню, закріпленому у ч. 4 ст. 18 ЗУ «Про захист прав споживачів»). Суддями також вказується, що принцип добросовісності потрібно використовувати як засіб обмеження принципу свободи договору, через утримання сторін від зловживання своїми правами при виконанні договору. Як приклад можливо привести рішення Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 25.12.2013 р. по справі №337/6327/13-ц про стягнення заборгованості за договором кредиту. У цьому рішенні суд вказав, що вимога стягнути пеню не є правомірною, так як умови

договору є несправедливими, бо вони порушують принцип добросовісності через великий дисбаланс прав та обов'язків на шкоду слабшої сторони.

Схожі висновки також присутні у рішенні Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 05.11.2014 р. по справі №243/4867/14 про стягнення заборгованості. Суд визначив, що умови кредитного договору наносили значну шкоду слабшій стороні, а неустойка – перетворилася із засобу розумного стимулювання боржника на непомірний тягар та джерело отримання невинуватого прибутку для кредитора.

У якості висновку можна сказати, що принцип добросовісності має велике значення для врегулювання суспільних відносин. Водночас поняття «добросовісності» носить вельми неоднаковий характер. У своєму загальному вигляді, під принципом добросовісності розуміють правову конструкцію, яка закріплює захист слабшої сторони від неправомірного зловживання правами за договором, шкоди від його невинуватих умов і від можливого дисбалансу прав та обов'язків. На жаль, велика кількість звернень до суду з приводу порушення цього принципу свідчить про те, що він реалізується у межах суспільних відносин не досить ефективно. Проте, аналізуючи рішення суддів, можна стверджувати, що останні адекватно та справедливо реагують на подібні порушення.

### Список використаної літератури

1. Алексішина Ю. А. Реалізація принципів добросовісності, розумності, справедливості при договірному регулюванні цивільних відносин [Електронний ресурс] / Ю. А. Алексішина // Юридичний науковий інтернет журнал. – 2012. – Режим доступу: [irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe). – Назва з екрана.
2. Бакалінська О. О. Категорія «добросовісність» у цивільному праві України [Електронний ресурс] / О. О. Бакалінська // Юридичний науковий інтернет журнал. – 2011. – Режим доступу: [http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011\\_4/200.pdf](http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_4/200.pdf). – Назва з екрана.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 із змін., внес. згідно із законами України: за станом на 02.11.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрана.
4. Дзера О. В. Цивільне право України [Текст]: Навч. посібник / О. В. Дзера – Т. 1. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 601 с.
5. Павленко Д. А. Судова практика застосування принципу добросовісності у вирішенні договірних спорів [Електронний ресурс] / Д. А. Павленко // Юридичний науковий інтернет журнал. – 2009. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3381>. – Назва з екрана.